

DUNNING VAN WEGBEPLANTING

door

Ir. G. A. OVERDIJKINK

Nu ons land voor de voorziening in zijn behoefte aan hout voor een zoo aanmerkelijk deel op zich zelf is aangevoelen, is het meer dan ooit van belang het hout te oogsten, dat zonder bezwaar kan worden gemist. Hoewel ons land arm is aan bosch geeft het toch door zijn vele wegbeplantingen, verspreide beplantingen bij boerderijen, enz. niet den indruk van arm aan boomen te zijn. De wegbeplantingen hebben een belangrijken invloed op de schoonheid van ons land; een deel van zijn karakteristieke schoonheid ontleent het ongetwijfeld aan zijn vele lanen. De iepenziekte heeft ons reeds van veel schoons beroofd; daardoor zijn we ons de beteekenis van de beplantingen langs wegen beter bewust geworden.

Uit den aard der zaak zal een deel van het hout, waaraan we thans behoefte hebben, kunnen worden gevonden uit de wegbeplantingen. Aangezien we die beplantingen uit een oogpunt van landschapsschoon noode willen missen, is het van belang te trachten in dit opzicht zoowel de kool als de geit te sparen. Een middel is te vinden in het dunnen van beplantingen; dit heeft ook uit anderen hoofde reeds jaren de aandacht gehad. Het is daarom wellicht dienstig, de op dit gebied in den loop van jaren opgedane ervaringen vast te leggen.

In ons land zijn plantafstanden van 4—6 m geen zeldzaamheid, zelfs $3\frac{1}{2}$ m komt voor. Bij het aanbrengen van deze beplantingen is veelal van de gedachte uitgegaan, hoeveel hout te oogsten valt van de voor beplantingen beschikbare ruimte, zonder dat daarbij in de eerste plaats het scheppen van landschappelijke schoonheid werd nagestreefd. Dat houdt echter allerminst in, dat deze beplantingen daardoor minder waarde voor het landschapsschoon zouden hebben.

De wijzigingen, welke zich in het verkeer hebben voltrokken, hebben de nadeelen van dichte boomenrijen langs wegen aan het licht gebracht. Dit verklaart wellicht ook, dat vele beplantingen, welke wij voor mooie lanen hielden, thans worden vergeleken met tralies langs den weg, dichte palenrijen, palissaden e.d. Deze uitlatingen bewijzen intuschen wel, dat, als het te doen is om de schoonheid van verkeerswegen te dienen, de plantafstand niet moet worden

vastgesteld met het oog op de toekomstige houtoogst, maar op grond van andere overwegingen. Het is dan ook alleszins verklaarbaar, dat er reeds lang een streven naar verruiming van den plantafstand valt waar te nemen. Dit geldt niet alleen voor den afstand van de boomen onderling, maar ook voor den afstand van de rijen ten opzichte van de rijbaan. Bij dunning kan uit den aard der zaak geen wijziging worden gebracht in den afstand der rijen, hoewel een ruimer onderlingen afstand toch ook een zekere suggestie van meer ruimte in breedterichting geeft.

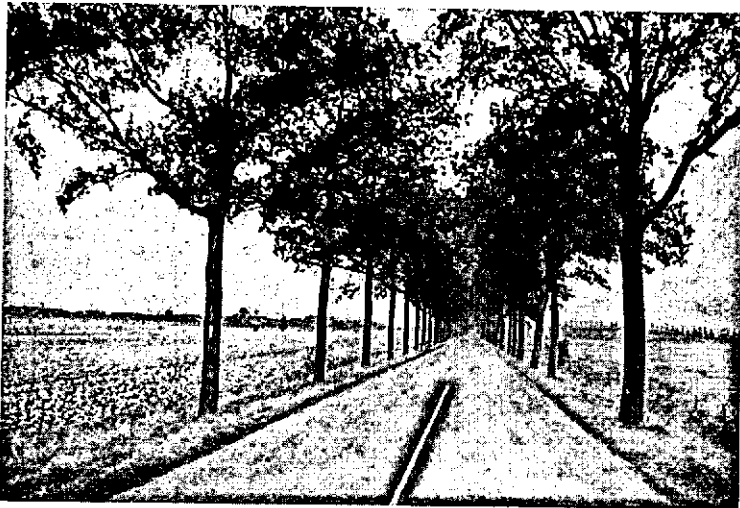
De laanbeplantingen, welke voor dunning in aanmerking komen, zijn voornamelijk de regelmatige beplantingen, waarbij alle boomen in rijen eenzelfde onderlingen afstand hebben. Door individueele groeiverschillen en daarnaast door verschillen in de standplaats en in de hoedanigheid van den bodem zijn de boomen echter onderling niet gelijk en vertoonen zij in verschillende graad afwijkingen van een zeker gemiddelde, dat kenmerkend is voor de beplanting als geheel. De regelmatige opzet van de laan is een onderdeel van de typische schoonheid ervan, zonder dat daarbij de onderlinge verschillen duidelijk spreken, tenzij die verschillen zeer sterk afwijken van het gemiddelde, hetzij in de eene, hetzij in de andere richting. Ook al komen deze afwijkingen voor, toch zijn de betrokken boomen steeds een onderdeel van het geheel en vervullen zij als zoodanig een functie. Naarmate de boomen dichter opeen staan, ouder zijn en beter gegroeid vormt de beplanting een min of meer organisch geheel, eventueel in combinatie met beplantingen langs den weg. Dit is belangrijk, want dit houdt in, dat ingrijpen, bv. door een sterke dunning, verbreken van het organisch geheel beteekent, zonder dat het mogelijk is maatregelen te treffen, die den gewijzigden toestand wederom aanvult, zooals b.v. bij bosch de onderplanting of onderzaaiing. Het is noodzakelijk dit bij dunning te overwegen.

De dunningen kunnen op verschillende wijze worden uitgevoerd. De eenvoudigste vorm is wel de dunning om den anderen boom. Hierbij loopt men echter dikwijls al spoedig vast, zoodra de individueele verschillen vrij sterk zijn. Men komt dan telkens voor de moeilijkheid te staan, een goeden boom te vellen en een minderwaardigen te sparen. Is het er om te doen, na de dunning een goed geheel, zoo mogelijk zelfs een beter geheel, over te houden, dan zal het gewenscht zijn te verspringen. Dit kan geschieden door twee boomen naast elkaar te laten staan of door twee boomen naast elkaar te vellen. De ervaring leert nu, dat het in het algemeen niet fraai is, den ouden plantafstand te handhaven en dat het de voorkeur verdient, den plantafstand grooter te maken. De regelmaat, die kenmerkend is voor laanbeplantingen, lijdt het minst wanneer men zorg er voor draagt, dat de

onderlinge afstanden zoo min mogelijk afwijken. Bij een oorspronkelijken afstand van bv. 5 meter wordt dan bij het dunnen om den anderen de normale afstand 10 meter en bij het verspringen 15 meter. De grootere afstand van 15 m tegen 10 m normaal is minder storend dan de oude afstand

Westervoort--Zevenaar. Beplanting van middeloude eiken. Toestand vóór de dunning.

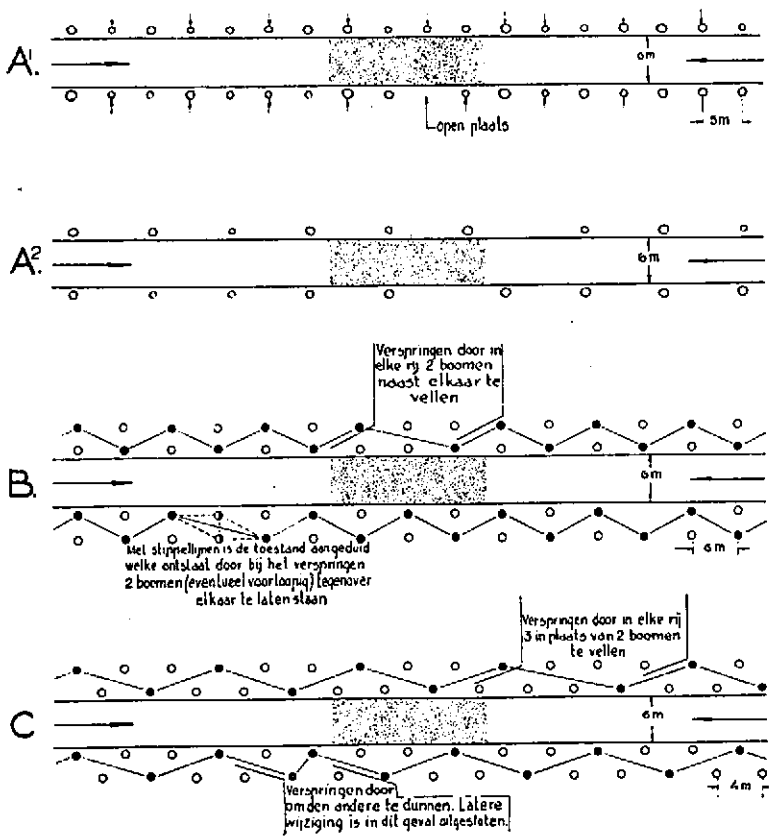
Toestand na de dunning. Zooals uit de vorige foto blijkt is bij de dunning ter wille van de regelmaat een der dikkere boomen geveld (de boom op de vorige foto naast die met het witte merk).

van 5 m naast den nieuwen van 10 m; er ontstaat dan een voor het oog rustiger geheel. Dit verspringen moet echter ook weer niet worden overdreven door telkens als een keuze moet worden gedaan tusschen twee niet geheel gelijkwaardige individuen steeds het beste exemplaar te sparen. Het is zeker gewenscht, ook de regelmaat in acht te nemen en in dergelijke gevallen kan een betere boom ter wille van het behoud van de regelmaat wel eens worden opgeofferd ten koste van een ietwat minder fraaien of dunneren boom. Het kan in gevallen van twijfel nuttig zijn, ook de boomen op den tegenoverliggenden berm er in te betrekken of naast den weg gelegen beplantingen of bij gebreke daarvan het naast den weg gelegen landschap in ruimere beteekenis.

Bij geringe plantafstanden kunnen telkens bv. 2 boomen worden weggenomen. Ook hier kan zoo noodig worden versprongen. Meer nog dan bij het dunnen om den anderen moet het bij deze dunning worden ontraden, den ouden plantafstand te handhaven. Dit zou de regelmaat van den nieuwen toestand nl. nog meer storen. Het verdient dan ook aanbeveling, in dat geval bij verspringen drie — in plaats van één of twee — boomen weg te nemen.

De dunning wordt belangrijk moeilijker, wanneer men heeft te doen met dubbele rijen op iederen berm. Deze kunnen geplant zijn in recht verband, zoodat de boomen paarsgewijze bijeen staan (zie teekening B), of in driehoeksverband, waarbij elke rij een halven afstand verspringt ten opzichte van de tweede rij (zie teekening C).

Zijn de rijen in recht verband geplant, dan wordt de beste regelmatige verdeling bij dunning verkregen door dunning om den anderen boom, maar dan in elk der rijen verspringend. Het is gewenscht dit zoo consequent mogelijk door te voeren, aangezien bij verspringen in één der rijen het bijeen blijven staan van 2 boomen ten gevolge heeft, hetgeen een onrustig geheel veroorzaakt. Is verspringen niet te vermijden, dan verdient het aanbeveling, ook in de tweede rij twee boomen naast elkaar weg te nemen, al zou dat voor de dunning op zich zelf niet noodig zijn. Verspringen door 2 boomen naast elkaar te laten staan is in dit geval nog storender dan bij dunning van de enkele rij, door verspringen ten gevolge heeft, dat telkens twee boomen tegenover elkaar komen te staan, hetgeen een geheel afwijkend type op regelmaat veroorzaakt. Laat men in beide rijen 2 boomen naast elkaar staan, dan wordt de regelmaat wel is waar hersteld, maar er ontstaan dan telkens groepen van ten minste 4 boomen met den ouden plantafstand, wat de rust van het geheel ernstig schaadt. Zou men terugdeinzen voor dezen wat al te radicaal lijkenden dunningsgraad dan kan men zonder bezwaar de proef op de som nemen door de dunning eerst uit te voeren volgens de methode van twee

- A. Toestand vóór de dunning. De te vellen boomen zijn met een pijltje aangeduid
 - A². Toestand na de dunning.
 - B. Dunning van een laan in recht verband
 - C. Dunning van een laan in driehoeksverband
- } De toestand, welk na de dunning ontstaat, is door de verbindinglijnen aangeduid

== Hoofdrichting, waarin de beplanting wordt waargenomen

boomen in beide rijen naast elkaar te laten staan. De aanbevolen dunningswijze kan later worden gevolgd door alsnog één van beide behouden boomen weg te nemen.

Zijn de rijen in driehoeksverband geplant, dan kan slechts door een dunning van telkens twee boomen naast elkaar een regelmatig geheel worden verkregen, waarbij de blijvende boom zich bevindt tegenover het midden van de beide te vellen boomen in de tweede rij. Is verspringen beslist niet te ontgaan, dan wordt de regelmatigheid het best behouden door in beide rijen 3 boomen naast elkaar weg te nemen. Is de plantafstand toch reeds ruim, dan kan desnoods bij het verspringen ook één boom in plaats van twee worden geveld, mits dit in beide rijen geschiede.

In een artikel vallen bezwaarlijk alle mogelijkheden onder de oogen te zien. In verband daarmee is het wellicht van belang er nog op te wijzen, dat, als een minder eenvoudige dunning wordt overwogen, het nuttig kan zijn de te dunnen beplanting op een plattegrond in te teekenen. Hierdoor wordt een gemakkelijker overzicht verkregen dan op het terrein mogelijk is. Bovendien levert dit het voordeel op, dat ook nog andere belangrijke factoren, zooals b.v. de afstand der rijen, in het overzicht kunnen worden betrokken.

Wanneer kan een dunning met gunstig gevolg worden uitgevoerd? In het algemeen kan worden gezegd, dat dunning uit overwegingen van houtteeltkundigen aard zin heeft, wanneer de beplanting groeikrchtig is en te verwachten valt, dat de overblijvende boomen van de grootere ruimte zullen profiteeren. Wordt met de dunning uitsluitend beoogd, den plantafstand te verruimen uit aesthetische overwegingen of om met behoud van het landschapsschoon hout te oogsten, dan zal de dunning ook bij minder groeikrchtige beplantingen kunnen worden toegepast. Geldt het zant onregelmatig ontwikkelde of vrijwel uitgegroeide beplantingen, dan moet een dunning, die niet uitsluitend bestaat in het wegnemen van onderdrukte boomen, in welke door haar dichtheid een organisch geheel vormen. Het is echter uiterst bezwaarlijk, algemeen geldende uitspraken te doen; ieder geval dient op zich zelf te worden beoordeeld.

Geldt het beplantingen, welke gevoelig zijn voor zonnebrand, dan verdient het aanbeveling, de dunning in te leiden door de later te verwijderen boomen sterk te snoeien. Hebben zich de te behouden boomen na enkele jaren aan den nieuwen toestand aangepast dan kan tot het vellen van de gesnoeide boomen worden overgegaan. Zijn buiten de wegbeplanting andere voldoende beschutting gevende beplantingen aanwezig, dan zal het voorbereidend snoeien, dat in den regel uitgaven vergt, waar tegenover geen evenredige inkomsten staan, kunnen worden nagelaten.

Er wordt nogal eens gepropageerd, de laanbeplantingen

door sterke dunning op te lossen in groepsverband; zoo ook in het artikel van C. R. van Vloten in het December-nummer 1940 van dit tijdschrift. Dergelijke beplantingen zouden beter passen in het landschap dan de regelmatige wegbeplantingen. Deze gedachte schijnt aantrekkelijk, maar de ervaring leert, dat het uitgesloten is oude beplantingen zoodanig te dunnen, dat groepen worden gevormd.

Bilthoven, Julianalaan. Voorbeeld van een beplanting, waar hier en daar dunningsgewijze boomen zijn geveld. De regelmaat is verbroken. De laan geeft min of meer een gehavenden indruk.

Hetzelfde punt na een tweede dunning, waardoor het geheel door grotere regelmaat weer een rustiger aanzien heeft verkregen.

Het begrip boomgroep houdt niet alleen in, dat boomen afzonderlijk bijeen staan en dan liefst op onregelmatige afstanden, maar het onderstelt ook een min of meer duidelijke verspreiding in de breedte. De groepen kunnen bij beplanting in rijen niet anders bestaan dan uit eenige boomen dichter bijeen dan elders langs denzelfden weg, waarbij echter steeds het verband in de rij behouden blijft. Groepen zijn in dat geval dus feitelijk niet anders dan mootjes laan van ongelijke lengte. Het feit, dat de rechtheid van de rij blijft, maakt dat een onregelmatig gedunde laan het aanzien verkrijgt van een gehavende laan in plaats van een in groepen opgeloste beplanting. Bovendien bestaat het aantrekkelijke van een groep mede daarin, dat ze op zich zelf een geheel vormt door de afronding van de kronen aan de randen en uiteinden van de groep. Dit is in den regel niet het geval bij boomen in een laan en zeker niet bij een plantafstand van $6\frac{1}{2}$ m in de rij, zooals blijkt uit het voorbeeld van de eikenlaan in de Nude, dat van Vloten aanhaalt; in dergelijke gevallen zijn de kronen in de richting van de rij steeds min of meer afgeplat. Met het oplossen van een laanbeplanting in groepen moet m.i. dan ook groote voorzichtigheid worden betracht. Bij sterk gebogen lanen, zooals by. in sommige villadorpen voorkomen, kunnen zich omstandigheden voordoen, dat onregelmatige dunning leidt tot het ontstaan van boomgroepeerings in aansluiting met boomen in naast den weg gelegen tuinen. Deze gevallen zullen echter tot de uitzonderingen behooren.

Uit de aantrekkelijke foto's, die bij het artikel van den heer van Vloten zijn afgedrukt en die ter toelichting van de tekst dienen, blijkt m.i., dat de heer van Vloten bij zijn beschouwingen de beplantingen in het algemeen uit een te beperkten gezichtshoek heeft bekeken. Bij het gebruik, dat van de wegen wordt gemaakt, worden de uitzichten die in eenige foto's zijn vastgelegd, maar ondeelbare oogenblikken waargenomen, terwijl de beplantingen als geheel en niet als afzonderlijke boomen worden gezien; bovendien gewoonlijk ook in andere richting en in ander verband met betrekking tot de omgeving. Een wandelaar neemt de omgeving op geheel andere wijze waar dan de fietser en de fietser weer anders dan de automobilist. Het is dan ook uiterst bezwaarlijk, beschouwingen te houden uit één beperkten gezichtshoek en dan deze waarnemingen te generaliseeren; er mag niet worden vergeten dat wat de wandelaar als aangename afwisseling ervaart door den automobilist soms als een de schoonheid van het landschap storend element wordt waargenomen.

Op één punt in het artikel van den heer van Vloten wil ik nog nader ingaan, en wel waar hij schrijft, dat de actueele voorlichting op het gebied van wegbeplanting,

waarbij hij o.m. de brochure „De weg in het landschap” aanhaalt, remmend zou werken op het rooien van een deel der boomen van dicht staande oudere lanen. Het doel van de aangehaalde brochure was, het groote belang van een goede landschappelijke behandeling en verzorging van de wegen

Heelsum—Oosterbeek, nabij Kievitsdel. Voorbeeld van te dicht op den rijweg staande boomenrijen. Dunning kon hier geen verbetering brengen.

Hetzelfde punt na het vellen van de eigenlijke wegbeplanting. Het wegbeeld heeft zich in alle opzichten gewijzigd. Hoewel de bestrating de zelfde breedte heeft gehouden, geeft de weg een veel ruimeren indruk.

te bepleiten. Deze brochure behandelt de daarmee samenhangende vraagstukken slechts in algemeenen zin en niet de technische zijde daarvan, waartoe het dunnen van beplantingen behoort. Ik kan mij ook zeer wel vereenigen met de uitspraak in het rapport „Wegbeplanting”, dat men met het dunnen van oude beplantingen uiterst voorzichtig moet zijn. Uit het artikel van den heer Van Vloten meen ik te mogen opmaken, dat hij de meening is toegedaan, dat er geen groote gevaren schuilen in het gedeeltelijk hakken van oude lanen. Wellicht is het mogelijk, wat minder bevreemd te zijn, dan in het algemeen wordt waargenomen, maar zeker is het onvoorzichtig en niet verantwoord, het dunnen van oude, in gesloten toestand opgegroeide lanen voor te stellen als een recept, dat zonder risico overal kan worden toegepast. Het is uiterst gewenscht, de beoordeeling van wat op dit gebied mogelijk is, over te laten aan ervaren deskundigen.
